

Polska Fudzijama

Julia Daszkiewicz, 3C

Wulkany w Polsce uznane są za dawno wygasłe, dlatego mało się o nich mówi. Znajdują się one w rejonie Dolnego Śląska, w regionie Gór i Pogórza Kaczawskiego. Dzięki temu, iż kilka milionów lat temu pas czesko-śląski był aktywny geologicznie, powstał szlak wulkaniczny ciągnący się od zachodniego masywu czeskiego po Nysę Łużycką. Najbardziej charakterystycznym masywem na tym pogórzu jest Ostrzyca.¹

Ostrzyca to malownicza pozostałość wulkaniczna, która stanowi kulminacyjne wzniesienie mikroregionu Wysoczyzny Ostrzycy o wysokości 501 m n.p.m. Nazywana również Ostrą Górą, jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych symboli regionu. To wzniesienie, które stanowi olbrzymi bazaltowy nek, jest pozostałością wygasłego wulkanu sprzed około 5 milionów lat. Da się zauważyć podobieństwo Ostrzycy do najwyższego szczytu Wysp Japońskich (Rys. 1) i ze względu na swój kształt nazywana jest jego śląską wersją. Przejawia się to charakterystycznym, z daleka zauważalnym stożkowym kształtem, który wyróżnia się na tle płaskiego krajobrazu.²

Źr. Opracowanie własne na podstawie: <https://www.tapetus.pl> oraz fotografia własna

Rysunek 1. Zdjęcie Góry Fudzi i „Śląskiej Fudzijamy”

Dzieje Ostrzycy są bogate. Jest miejscem o wyjątkowych walorach: geologicznych, geomorfologicznych i środowiskowych. Stanowi ona źródło nauki o wulkanizmie w Polsce, a najmłodszym umożliwia naukę przez zabawę. Jest również wyjątkowym miejscem pod względem wizualnym oraz pełni funkcję poznawczą, zarówno dla turystów, jak i fascynatów natury.

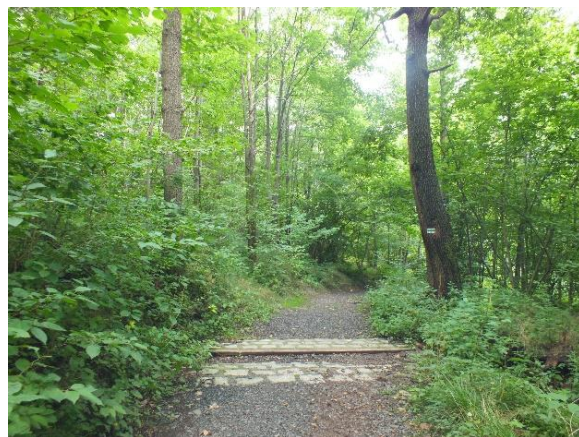
Miliony lat temu nad Pogórzem i Górami Kaczawskimi unosiły się kłęby gazów i pyłów wulkanicznych. Okolica pozbawiona była roślinności, zbocza wulkanów pokryte stygnącą

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Rezerwat_przyrody_Ostrzyca_Proboszczowicka

² <https://discover.pl/ostrzyca/>

ławą, zarzyły się podczas nocy. Czas powoli prowadził do powstania krainy obfitej w bogactwa Ziemi. Pojawiały się lasy i dzikie zwierzęta, podłoże kryło w wiele minerałów. Kraina Wygasłych Wulkanów stała się miejscem życia człowieka.³ Obecnie teren należy do jednych z najważniejszych, ale nieodkrytych obiektów turystycznych regionu. Przechodzą tędy liczne szlaki turystyczne.⁴

W 1926 roku władze niemieckie uznały część wzniesienia za obszar chroniony. Jednak w 1944 r. ponad walory przyrodnicze przedłożono funkcje strategiczne wzgórza, dlatego została przeprowadzona wycinka drzew. Poprowadzono linie okopów, których ślady są widoczne do dziś. Po przejściu ziem przez Polskę stacjonowały tutaj oddziały partyzanckie dowodzone przez Jana Bogdziewicza ps. „Czarny Janek”.

Źr. fotografie własne

Rysunek 2. Tablica świadcząca o ochronie rezerwatowej oraz zielony szlak prowadzący przez Ostrzycę

W 1962 r. ponownie objęto ochroną szczytowe partie Ostrzycy i został utworzony rezerwat przyrody.^{5,6} (Rys. 2). Obejmuje on szczytowe partie wulkanu – powyżej 450 m n.p.m. Izolowane wzgórze położone jest w niewielkim kompleksie leśnym, otoczonym polami uprawnymi, w połowie drogi pomiędzy miejscowościami Proboszczów i Bełczyna.^{7,8} W rezerwacie zinwentaryzowano około 180 gatunków roślin współtworzących zbiorowiska wielogatunkowego grądu.^{9,10} Jest to zespół leśny, zubożony przez człowieka: od końca XIX wieku notowane jest wycofywanie się wielu cennych gatunków roślin i inwazję antropofitów.¹¹

³ <https://dzikiesudety.blogspot.com/2013/05/ostrzyca-proboszczowicka-slaska.html>

⁴ <https://narodowyjawor.wordpress.com/2013/06/04/legenda-czarnego-janka-i-polska-fudzijama/>

⁵ Rezerwat przyrody - obszar obejmujący zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, zwierząt i grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi

⁶ art. 13 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

⁷ <https://www.lasy.gov.pl/pl>

⁸ <https://przyrodniczo.pl/rezerwaty-sudetow/ostrzyca-proboszczowicka/>

⁹ Bodziarczyk, 2010

¹⁰ Liberacka i inni, 2017

¹¹ Antropofit – gatunek rośliny obcego pochodzenia, nienależący do flory rodzimej danego obszaru

Nie występuje tu już m.in. jęczyznik zwyczajny, przetacznik górski, róża kutnerowata^{12,13} czy czosnek sztywny (endemit¹⁴ i relikw glacialny¹⁵)^{16,17}. W większości grąd buduje lipa szerokolistna i klon zwyczajny oraz w mniejszej liczbie dąb szypułkowy, klon jawor oraz lipa drobnolistna. W sumie lasy zajmują 3,2 km² powierzchni rezerwatu.¹⁸

Pozostałość neku stanowi rdzeń wypełniony zastygłą, twardą skałą wulkaniczną oraz pokrywą lawową. Całość zbudowana jest ze skał zasadowych, głównie z bazanitu, skały pochodnej od bazaltu, która wyróżnia się tutaj większą zawartością oliwinu i obecnością skalenicowców.

W partiach szczytowych wykształciły się gleby inicjalne, charakteryzujące się niskim poziomem miąższości oraz niewielką zawartością próchnicy. Odnotowuje się znaczny udział rumoszu skalnego, głównie skał wulkanicznych, który tworzy rozległe gołoborza bazaltowe, będące jednym z bardziej znanych tworów na zboczach Ostrzycy. Niższe partie pokryte są utworami soliflukcyjnymi. U podnóża występują osady glacialne i fluwioglacialne. Zasadowe skały, dzięki procesom erozyjnym, stopniowo zasilają kwaśne gleby brunatne znajdujące się poniżej góry, powodując wzrost żyzności tamtejszych terenów uprawnych.^{19,20}

Polska Fudzijama widoczna jest ze szczytów Karkonoszy, a wulkaniczny nek wznosi się średnio 200 m ponad okoliczne tereny i opada stromymi zboczami o nachyleniu do 30°. Górny, stromy stok bazaltowy ma 60-70 m wysokości, bardziej płaskie są stoki poniżej wysokości 430-440 m n.p.m., założone w permskich piaskowcach pstrych i zlepieńcach.

W najwyższych miejscach Ostrzycy, na stromych zboczach, niedostępnych dla zwartej roślinności i narażonych na częste wiatry można zaobserwować powstałe w wyniku wietrzenia skał bazaltowych pola gołoborzy o rozmiarach dochodzących do około 100 m długości i 40 m szerokości. Nad nimi wznoszą się skały wulkaniczne, które nie uległy procesowi rozpadu. Przyglądając się bliżej strukturze bazaltu, można zobaczyć, że pojawiają się tu charakterystyczne słupy. Ich powstanie wiąże się ze zlodowaceniami plejstoceniowymi. Wierzchołek Ostrzycy podczas zlodowaceń był nunatakami²¹. W czasie Vistulianu znajdował się w strefie klimatu peryglacialnego i poddawany był intensywnym procesom mrozowym. Częste wahania temperatury w okolicy 0°C i związane z nimi cykliczne odmarzanie

¹² Bodziarczyk, 2010

¹³ Stupnicka, 1989

¹⁴ Endemit – gatunek występujący na ograniczonym obszarze

¹⁵ Relikt glacialny – organizm będący pozostałością z okresu zlodowaceń

¹⁶ Walczak i inni, 2001

¹⁷ http://bip.wroclaw.rdos.gov.pl/files/obwieszczenia/72550/Zarządzenie_RDOS_Wroclaw_4_2017.pdf

¹⁸ Anioł-Kwiatkowska, 1992

¹⁹ Klimaszewski, 1961

²⁰ Klimaszewski, 1994

²¹ Nunatak - wzniesienie wystające nad powierzchnię lodowca lub lądolodu i zewsząd otoczone przez pokrywą lodową; źródło: Kluszczyński R., 2001

i zamarzanie wody w szczelinach skalnych, doprowadziły do kruszenia się wychodni skał bazaltowych na ostrokrawędziste bloki, gromadzące się w szczytowych partiach wzgórza i przemieszczające się w dół stoków wraz ze spływami błotnymi.²²

Jednym ze świadectw wulkanicznej przeszłości Pogórza Kaczawskiego jest bogactwo skał i minerałów. Znaleźć można tu piryt, azuryt, malachit, srebro rodzime, ametyst, kryształy górskie, cyrkon, rubin, granat, korund, topaz, szmaragd, agat, a w rzece złoto. Kaczawskie agaty są jedynymi z najpiękniejszych na świecie (Rys. 3).

Źr. fotografie własne

Rysunek 3. Minerale występujące na Ostrzycy Proboszczowickiej oraz bazaltowy szczyt Ostrej

W Górach Kaczawskich występują też rudy metali: miedzi, ołowiu, srebra i żelaza, które eksploatowano już w średniowieczu. Z racji ochrony rezerwatowej absolutnie nie wolno eksploatować skał celem ich poszukiwań.²³

„Kraina wygasłych wulkanów” jest pięknym miejscem, które podczas podróży na Ostrzycę, zdają się być francuską Owernią. Krajobraz pomaga oderwać się od rzeczywistości i zagłębić się w otaczającą naturę. W dzisiejszych czasach ludzie zbyt dużo czasu spędzają w domach. Warto korzystać z otaczającej nas przyrody i wybrać się na aktywny wypoczynek na wzniesienie Ostrzycy.

Taka podróż uświadamia, jak wiele jest jeszcze miejsc do odkrycia w Polsce. Powinno się bardziej doceniać cuda natury w naszym kraju, gdyż są one równie tajemnicze i zachwycające jak zagraniczne atrakcje.

²² Kożuchowski, 1998

²³ Kwiatkowski, 2000

Bibliografia

Artykuły

Aniol-Kwiatkowska J., 1992, *Flora i roślinność rezerwatu Ostrzyca Proboszczowicka oraz jego otoczenia*, Acta Univ. Wratislaviensis, Prace Bot. 48: 45-115.

Bodziarczyk J., 2010, *Jaworzyny i lasy lipowo-klonowe na stromych stokach i zboczach (Tilio-platyphyllis – Acerion pseudoplatani)*, W: Mróz W. (red.) Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny, cz. 1. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa. s.199-215.

Kwiatkowski P., 2000, *Notatki florystyczne z Gór Kaczawskich i ich Pogórza. (Sudety Zachodnie)*, Fragm. Flor. Geobot., ser. Polonica. 7: 105-116

Liberacka i inni, 2017, *Rezerwaty przyrody województwa dolnośląskiego*, Wrocław: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, ISBN 978-83-64233-26-5, OCLC 995458161.

Książki

Klimaszewski M., 1961, *Geomorfologia ogólna*, PWN Warszawa

Klimaszewski M., 1994, *Geomorfologia*, PWN Warszawa

Kluszczyński R., 2001, *Encyklopedia podręczna*, Wydawnictwo Kraków

Kożuchowski K., 1998, *atmosfera klimat ekoklimat*, PWN Warszawa

Stupnicka E., 1989, *Geologia regionalna Polski*, Wydawnictwo Geologiczne Warszawa

Walczak M., Radziejowski J., Smogorzewska M., Sienkiewicz J., Gacko-Grzesikowicz E., Pisarski Z., 2001, *Obszary chronione w Polsce Wydanie III*, Dział Wydawnictw IOŚ Warszawa

Strony internetowe

http://bip.wroclaw.rdos.gov.pl/files/obwieszczenia/72550/Zarzadzenie_RDOS_Wroclaw_4_2017.pdf, (dostęp 14.08.2021)

<https://discover.pl/ostrzyca/>, (dostęp 10.08.2021)

<https://dzikiesudety.blogspot.com/2013/05/ostrzyca-proboszczowicka-slaska.html>, (dostęp 10.08.2021)

<https://narodowyjawor.wordpress.com/2013/06/04/legenda-czarnego-janka-i-polska-fudzijama/>, (dostęp 12.08.2021)

https://pl.wikipedia.org/wiki/Rezerwat_przyrody_Ostrzyca_Proboszczowicka, (dostęp 17.07.2021)

<https://przyrodniczo.pl/rezerwaty-sudetow/ostrzyca-proboszczowicka/>, (dostęp 18.07.2021)

<https://www.lasy.gov.pl/pl>, (dostęp 14.08.2021)